

WADDEN IN BEELD

VIJF JAAR BASISMONITORING WADDEN

SIGNALEN VANUIT HET BEHEER

WADDEN IN BEELD JUBILEERT

'Er moet een basismonitoring komen met betrouwbare en gedeelde informatie over trends en ontwikkelingen in het Waddengebied'. Dat actiepunt plaatsten waddenbestuurders en -beheerders in 2015 op hun Samenwerkingsagenda. Zij vormden een Kernteam basismonitoring dat nog veel moest uitzoeken maar toch al besloot om ook aan de slag te gaan met de uitgave van een eerste jaarboekje. Het werken aan een gemeenschappelijke publicatie zou meehelpen duidelijkheid te scheppen over de onderwerpen waarvan de betrokken partijen trends en ontwikkelingen willen volgen. Zo verscheen voorjaar 2016 de eerste editie van Wadden in Beeld. De focus lag sterk op de natuur en het beheer daarvan. De eerste editie werd algemeen gewaardeerd, vooral door het uitgangspunt van de beheerders om samenwerking tussen alle partijen te willen baseren op zo feitelijk mogelijke informatie over trends en ontwikkelingen. De positieve respons leidde er ook toe dat Wadden in beeld in de jaren die volgden vollediger werd en meer in balans. De niet-levende natuur, het menselijk medegebruik en de duurzaamheidsontwikkeling op de eilanden en vastelandskust werden als thema's toegevoegd. Wadden in beeld groeide stap voor stap mee met het vormgeven aan de basismonitoring. De inhoudelijke structuur van beide werd gelijkgetrokken tot een vaste indeling in hoofdthema's: kernwaarden, levende en niet-levende natuur, maatschappelijk en economisch gebruik, en beheeraspecten. Wadden in beeld is na vijf edities niet meer weg te denken als actuele informatiebron voor bestuurders en beheerders, maar ook voor ieder ander die het Waddengebied met zijn dynamiek ruimte, rust, nachtelijk duister, ongerepte natuur en kansen voor duurzaam gebruik liefheeft. Om dit op gepaste wijze te vieren, biedt het Kernteam basismonitoring u hierbij een totaaloverzicht aan van alle tot nu toe gepubliceerde artikelen. Via de omslagen (rechts) download u de complete edities, via de inhoudsopgaven op de volgende pagina's de afzonderlijke onderwerpen in elke jaargang. Ik wens u veel plezier met het jubileumoverzicht van vijf jaar Wadden in beeld.

Rick Hoeksema, projectleider Basismonitoring Wadden.

1 KERNWAARDEN 6

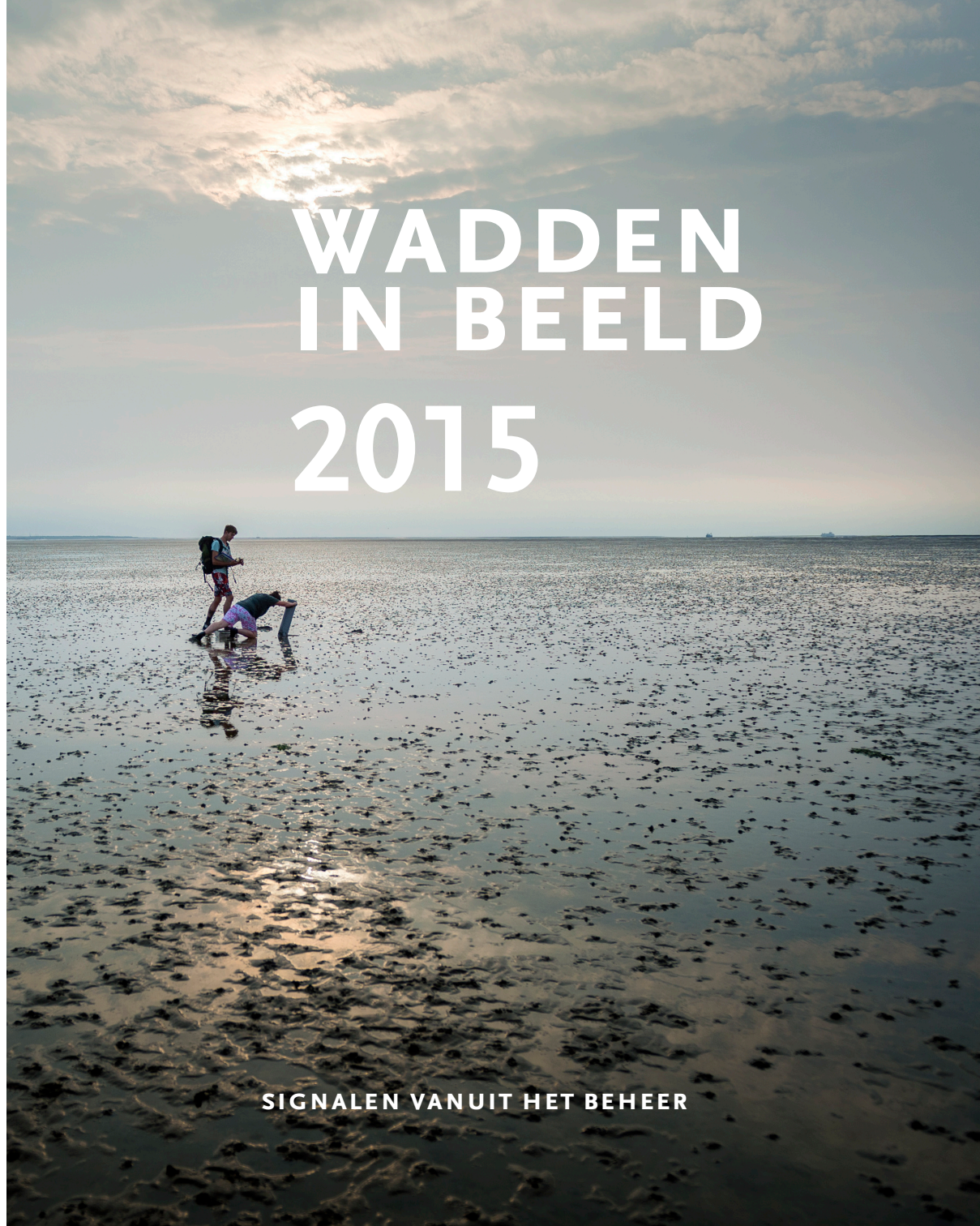
- Werelderfgoed 8 Ruimte en openheid gebied
- Nachtelijk duister 11 Rust en duisternis

2 NATUUR

- Trends in levende natuur 12 Voedselweb als basis voor brede blik
 - Primaire productie 14 Algen, het gras van de zee
 - Vis 15 Sterke vermindering bodemvis
 - Vogels 16 Stijgende lijn bij niet-broedvogels, dalende bij broedvogels
 - Internationale Flyway 17 Waddenzee een belangrijke schakel
 - Zeehonden 18 Populaties weer gezond
 - Schelpdieren 19 Herstel van mosselen, kokkels en oesters
 - Zeegras 20 Op zoek naar goede herstelstrategie
 - Zand, slib en water 22 Dynamiek van morfologische processen
 - Ontwikkeling kustlijn 24 Buitendelta's eroderen
 - Ontwikkelingen Eems-Dollard 27 Onderzoek naar troebelheid
- ## 3 MAATSCHAPPELIJK & 28 ECONOMISCH GEBRUIK
- Balans natuur en recreatie 31 Een eerste proef met dynamische zonering
- ## 4 BEHEERASPECTEN 32
- Waterkwaliteit 34 Meer samen beheren
 - Oplossingen voor troebel water 35 Chemische kwaliteit waddenwater constant
 - Onderhoud van vaargeulen 36 Trendmatige aanzanding en opslibbing van centrale en oostelijke wad
 - Zandsuppleties en ecologie 39 Kennisleemten staan dieper inzicht in de weg
 - Klimaatveranderingen 40 Waddenzee wordt warmer
 - Biobouwers 43 Bouwende organismen stimuleren 'meegroeien' met zeespiegelstijging
 - 44 Colofon

WADDEN IN BEELD 2015

SIGNALEN VANUIT HET BEHEER

1 KERNWAARDEN 6

- Werelderfgoed** 8 Werelderfgoedstatus schept kansen
- Nachtelijk duister** 10 Behoud van nachtelijk duister

2 LEVENDE NATUUR 12

- Vogels** 14 Stijgers en dalers onder schelpdieretende wadvogels
- 18 Gering broedsucces belangrijke oorzaak afname populaties
- Vissen** 22 Trends in visbestanden
- Schaaldieren** 24 Garnalen hebben steeds minder natuurlijke vijanden
- Opmerkelijk** 25 Unieke vondst van zeekateieren op het wad
- Zeezoogdieren** 26 Zeehonden Waddenzee vaak buitengaats
- 30 Meldingen van gestrande zeezoogdieren
- Schelpdieren** 32 Veel mosselzaad in 2016
- Zeegras** 38 Andere aanpak van zeegrasherstel

3 BEHEERASPECTEN 40

- Organisatie** 42 Meer samen beheren
- 43 Wadwachtters: gastheren van het wad
- Waterkwaliteit** 46 Chemische kwaliteit waddenwater constant
- Waddenmorfologie** 48 Wandelende zandplaat beperkt gebruik waddengeul
- Baggeren** 50 Onderhoudsbaggerwerk in Waddenzee en Eems blijft nodig
- Ontwikkeling Oostelijke Waddenzee en Eems-Dollard** 54 Zwevend slib in Eems-Dollard aan de monitor
- Milieuzorg** 56 Meldingen olieverontreinigingen
- 58 De paraffineplaag

4 MAATSCHAPPELIJK & 60 ECONOMISCH GEBRUIK

- Havens en werkgelegenheid** 62 Overwegend groei in de Waddenzeehavens
- Visserij** 68 2016, een bijzonder mosseljaar
- 70 Garnalenvisserij sterk in beweging
- Toerisme en recreatie** 72 Waddenzee en eilanden een 'sterk' merk voor de recreatievaart
- 74 Overtochten en overnachtingen op de eilanden
- 76 Aantal wadlopers zeer constant
- 79 Waddenzee officieel mooiste natuurgebied
- 80 Colofon

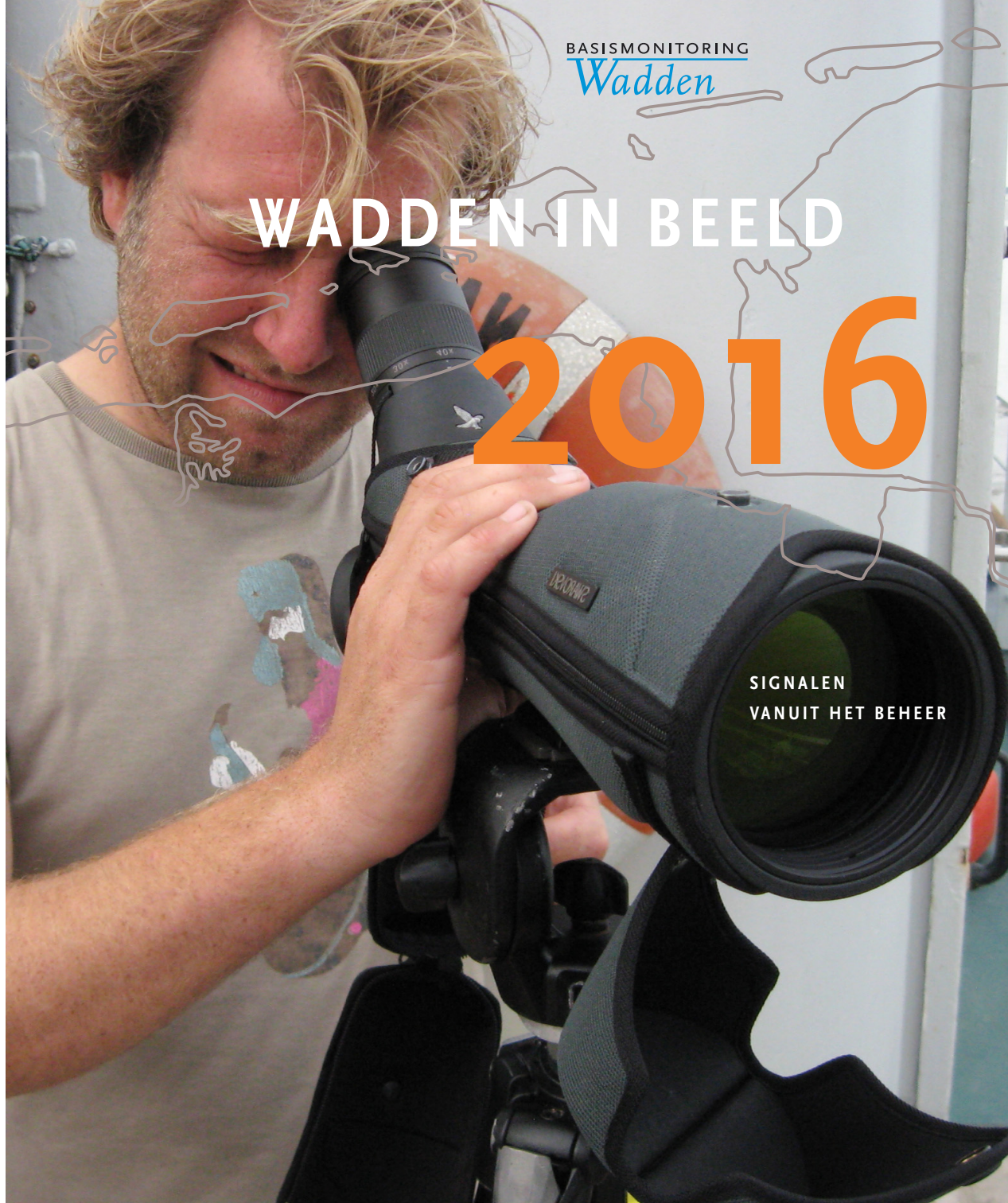
BASISMONITORING

Wadden

WADDEN IN BEELD

2016

SIGNALEN
VANUIT HET BEHEER

1 KERNWAARDEN 6

- Werelderfgoed** 8 Werelderfgoed wordt sterk merk
- Natuurlijke dynamiek** 10 Natuurlijke dynamiek meetbaar maken
- Nachtelijk duister** 12 Behoud van nachtelijk duister breed gedragen

2 LEVENDE NATUUR 16

- Vogels** 18 Meer trekvogels in de Nederlandse Waddenzee
- Vissen** 26 Weinig bekend over vis in de Waddenzee
- Schelpdieren** 28 Veel dynamiek in schelpdierpopulaties
- Zeezoogdieren** 34 Gewone zeehond weer invloedrijk roofdier
- Zeegras** 38 Meer kennis en inzicht, maar nog een lange weg te gaan
- Opmerkelijke vondsten** 41 Ook waarnemingen in het veld zijn van waarde

3 BEHEERASPECTEN 44

- Samenwerking** 46 Formele doelstelling voor samenwerking
- Morfologische ontwikkelingen** 48 Het probleem van de vaargeul naar Ameland
51 Het belang van Griend
- Zandsuppleties** 56 Effecten van zandsuppleties op natuur komen in beeld
- Milieuzorg** 60 Olieverontreiniging is verminderd, zwerfvuil lijkt constant
64 Eerste grootschalige oliebestrijdingsoefening een succes
- Handhaving** 66 Toezicht natuur en visserij door de Waddenunit
67 Waarnemingen wadwachters

4 MAATSCHAPPELIJK & 68 ECONOMISCH GEBRUIK

- Sociaal- economische aspecten** 70 Grote regionale verschillen in migratie, vergrijzing en werkgelegenheid
- Havens en werkgelegenheid** 74 Sterke industriële groei, maar terugloop in offshore en visserij
 - Visserij** 80 Goed mosseljaar; kokkelaars zien uit naar nieuwe zaadval
 - Zandwinning** 82 Zandwinning afgebouwd in komende vijf jaar
- Toerisme en recreatie** 84 Waddeneilanden blijven populair
 - Wadlopen** 85 Wadlopers hoeven geen product vernieuwing
88 Colofon

BASISMONITORING

Wadden

WADDEN IN BEELD

2017

SIGNALEN
VANUIT HET BEHEER

WADDENZEE
WERELDERFgoed

1 KERNWAARDEN 6

- Zicht op nachtelijk duister 8 Waddenregio pakt lichthinder daadkrachtig aan
Dynamiek zeespiegelstijging 10 Klimaatscenario's bepalend voor 'verdrinken' Waddenzee
Dynamiek kwelders 14 Kwelderareaal na korte teruggang fors toegenomen

2 LEVENDE NATUUR 18

- Trends 20 Klimaatinvloeden op kustsystemen
Vogels 24 Beheermaatregelen tegen teruggang broedvogels
Schelpdieren 30 Schelpdieren in een hete zomer, een wake-up call
Vissen 36 Breder kijk nodig op waddenfunctie voor vissen
Zeezoogdieren 44 Onderzoek naar gestrande bruinvissen
Bijzondere vondsten 47 Inktvissen en sponzen

3 BEHEERASPECTEN 48

- Samenwerking 50 Samenwerkingsagenda na vijf jaar afgerond
Basismonitoring 51 Forse stap gezet met oprichting Datahuis Wadden
Veiligheid 52 Een zachte zandige dijk op Texel
Kustgenese 2.0 56 Tussentijdse resultaten van groot kennisproject
Morfologie 60 Rekenen aan het Schuitengat
Handhaving 62 Geel op wad vooral preventief
Wadwachters 64 Systematische registratie geeft beter beeld

4 MAATSCHAPPELIJK & 68 ECONOMISCH GEBRUIK

- Sociaaleconomische aspecten 70 Mens en werk in het Waddengebied
Toerisme en recreatie 76 Aanzetten tot meer inzicht
Waddenvisserij 82 2018 een bewogen jaar
Kleirijperij 84 Monitoring helpt beste methode kiezen
Gas- en zoutwinning 86 Eilandnatuur reageert op gaswinning
- 88 Colofon

BASISMONITORING
Wadden

WADDEN IN BEELD 2018

SIGNALEN
VANUIT HET BEHEER

WADDENZEE
WERELDERFGOED

1 KERNWAARDEN 6

Indicatoren Natuurlijke dynamiek 8 Morfologische veranderingen aan de monitor

2 LEVENDE NATUUR 14

Schelpdieren 16 Samenstelling gemengde banken is veranderd

Monitoring met visfuiken 20 Bij Schiermonnikoog meer soorten, bij Texel grotere vissen

Evaluatie gesloten gebied Rottums 24 De Rottums van groot belang voor broedvogels

Flyway 30 Trekvogels op Oost-Atlantische Flyway scoren overwegend goed

Update kanskaart zeegras 34 Helder beeld van kansrijke plekken voor zeegras in de Waddenzee

Onderzoek zeehonden 36 Populatie daling gewone zeehond in Nederlandse Waddenzee

3 BEHEERASPECTEN 40

Analyse zwerfafval en fishing for litter 42 Zwerfafval in Waddenzee kent vele bronnen

Ecologische gevolgen ramp MSC Zoe 46 Over effecten microplastics nog veel onbekend

Basisonderzoek, nieuwe aanpak 50 Waddenbalans maakt duurzaamheidsscore in Waddengebied zichtbaar
ontsluiting data in Waddenbalans

Resultaten baggeren Westgat 54 Verdiepte geul in Friese Zeegat blijkt stabiel

Effectenbeheer Griend 56 Eigenzinnig vogeleiland Griend doet nog steeds wat het zelf wil

POV dijken 60 Diverse concepten en oplossingsrichtingen

4 MAATSCHAPPELIJK 68 & ECONOMISCH GEBRUIK

Demografische aspecten 70 Einde aan de bevolkingskrimp in hele Waddengebied

Werkgelegenheid 74 Toename werkgelegenheid houdt gelijke tred met omvang beroepsbevolking

Toerisme en recreatie 76 Toerisme vooral op de eilanden economische drager

80 Colofon

BASISONDERZOEK
Wadden

SCHOON
NL BE

WADDEN IN BEELD

2019

SIGNALEN
VANUIT HET BEHEER

WADDENZEE
WERELDERFGOED